

СОЛИДЕН СЪД, КОЙТО... НЕ МОЖЕ ДА ПОМОГНЕ

В последно време зачестиха призивите на отделни лица, обществени организации и движения при сложни и трудни разрешими международни ситуации страната ни да търси правата си пред Международния съд в Хага. Подобни искания бяха издигнати и във връзка с периодично повтарящите се в продължение на много години „хлорни атаки“ срещу Русе от страна на химическия комбинат край Гюргево.

Веднага трябва да разочаровам тези, които се надяват, че с помощта на Международния съд на ООН (това е точното наименование на съда в Хага) международната справедливост може да бъде винаги възстановена. Въпреки впечатляващото си име Международният съд съвсем не е универсална съдебна инстанция, пред която всеки може да изправи всекиго, ако счита, че са нарушени правата му. За разлика от съдебните органи в която и да е държава той не притежава задължителна юрисдикция, т. е. „обвиненият“ или „ответникът“ не може да бъде подведен под съдебна отговорност, ако сам изрично не изрази съгласие за това.

Изглежда наистина парадоксално, но то е в съответствие с особеностите на международното право, според което държавите са равноправни и суверенни субекти — над тях не съществува по-висша власт и международните си задължения те изпълняват доброволно. Затова и Международният съд се разглежда от международното право не като правоохранителен орган, а като средство за мирно уреждане на междудържавни спорове. Този съд разглежда дела само между държави; частни лица и организации не могат да издигат претенции пред него срещу други лица, организации или държави. Също така не съществува и международен орган от типа на прокуратурата, който би могъл да заведе дело пред съда в

Хага срещу държава, извършила нарушение на международното право — това не може да направи дори и Съветът за сигурност на ООН.

Основните принципи на дейност на Международния съд са изработени след Първата световна война, когато човечеството, ужасено от последиците на това невиджано дото

Международният съд извършва два основни вида дейност: разрешава спорове между държави и изработва консултативни мнения с незадължителен характер за главните органи на ООН и за специално упълномощени от ООН международни организации.

За да приеме Международният съд разглеждането на

ЩЕ ВИДИМ ЛИ ОТРОВИТЕЛИТЕ НА РУСЕ ИЗПРАВЕНИ ПРЕД МЕЖДУНАРОДНИЯ СЪД В ХАГА

гава глобално кръвопролитие, решава да създаде ефикасен механизъм за юридическо решаване на международните конфликти като алтернатива на войната. Но първоначалната идея — да се изгради система за международно право съдние, подобна на тази в една правова държава, среща съпротивата на Великите сили победителки, които не желаят да губят конкретните облаги от геостратегическото си надмощие в името на абстрактната справедливост. Те налагат принципа на факултативната (незадължителна) юрисдикция на Постоянния съд за международно правосъдие, както тогава е била наречена първата постоянна международна съдебна институция. Все пак е бил направен един компромис — допускат се възможността държавите да приемат за задължителна юрисдикцията на този съд, като направят за целта специална едностранна декларация.

След Втората световна война на мястото на Постоянния съд за международно правосъдие се учредява Международният съд на ООН, който наследява седалището (Хага), архивите, принципите на функциониране и функциите на предшественика си, но вече е със статут на главен съдебен орган на Световната организация.

някакво дело между две или повече държави по искане на някоя от тях, налице трябва да са следните условия: обективно да съществува спор между държавите, последните да са страни по Статута на съда и изрично да са признали неговата юрисдикция. На лицето на тези условия се установява от самия съд. Ако те не са изпълнени, делото изобщо няма да се гледа.

Освен чрез споменатите вече декларации държавите могат да се задължат да признаят задължителна подсъдност на Международния съд по спорове относно изпълнението на някои международни договори, като още при изработването на тези договори включват в тях специална клауза. И в двата случая те поемат ангажмента да се подчиняват на решенията на съда по спорове, които биха могли да възникнат в бъдеще. Същевременно държавите могат да отнесат конкретен спор до Международния съд и по взаимно съгласие, без предварително да са признали неговата юрисдикция.

Доскоро източноевропейските страни, в това число и България, се отнасяха крайно нихилистично към главния съдебен орган на ООН — традиция, възникнала още по времето на Сталин, когато Световната организация и нейните органи бяха обявени за

„инструменти на империалистическия експанзионизъм“. С непобиваемо постоянство тези страни десетилетия наред отказваха да признаят юрисдикцията на Международния съд или да отнесат до него по взаимно съгласие свои спорове със западни държави. През последните една-две години нещата се промениха. Новото политическо мислене на Горбачов предвиждаше и нова роля за Международния съд на световната арена и източноевропейските държави започнаха постепенно, една по една, да признават юрисдикцията му по ред международни договори. България също призна юрисдикцията на съда по отношение на споровете, свързани с тълкуването и прилагането на няколко международни конвенции.

За жалост северната ни съседка досега не е сторила подобно нещо и не е ясно дали изобщо има подобни намерения. Едва ли също така би склонили да се подчинят на международното правосъдие по взаимно съгласие. И въпреки справедливостта на нашата кауза законни международни механизми, които да я принудят към това, все още не съществуват. Тъй че в скоро време едва ли ще видим отровителите на Русе изправени пред съда в Хага.

Впрочем не трябва особено да съжаляваме — до момента не съществува и ефикасен международен механизъм за принудително изпълнение на влезли в законна сила решения на Международния съд. САЩ и досега не са изпълнили решението по делото с Никарагуа, произнесено още през 1986 г. И след като една на традиционен правова държава си позволява да не счита главния съдебен орган на ООН, какво бихме могли да очакваме от страни, над които продължава да витае духът на тоталитарния произвол?

ЮРИЙ МИРОНОВ